

„Azt hiszem, hogy a nyugati társadalom egészének intellektuális élete egyre növekvő mértékben hasad szét két szemben álló csoportra... az irodalmárok az egyik oldalon, a tudósok – és ezek között is elsősorban a fizikusok – a másikon. A kettő között pedig a kölcsönös meg nem értés és néha (különösen a fiatalok között) az ellenszenv és ellenséges érzés szakadéka.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, kedves Kutatótársak, kedves Vendégeink!

A brit regényíró Charles Percy Snow írta le e szavakkal azt a – fenti gondolatok megszületése óta, az elmúlt évtizedekben is tovább mélyülő – szakadékot, amely nemcsak irodalmárok és tudósok, hanem – mint azt rendszeresen tapasztalhatjuk – bölcsészek és társadalomtudósok, illetve a természettudományok művelői között tátong.

Snow gondolatait Simonyi Károly fizikus idézi klasszikussá vált kötetében, *A fizika kultúrtörténetében*, és mindazok, akik olvasták a magyar és egyetemes tudománytörténet e jeles munkáját, szembesülhettek vele, hogy Simonyi műve egyúttal súlyos, több mint 600 oldalas cáfolata is a tudomány és a kultúra közötti látszólagos ellentétnek.

A harmincezer éves csonton látható csillagászati megfigyeléstől a kvantummechanikáig ívelő páratlan kalandozás során Simonyi Károly ugyanis meggyőzően bizonyítja, hogy a fizika nem csupán számítások és kísérletek halmaza. Felfedezései kultúránk és szellemi örökségünk részei. Ezért is alapvető feladatunk nekünk, kutatóknak a tudomány művelésén túl annak népszerűsítése is. Annak megmutatása, hogy mint a fizika története, úgy az egyéb tudományterületek múltja és jelene is az emberiség közös kultúrkincsének napról napra bővülő tárházát alkotja. Hogy az igaz, a jó és a szép kellően magasról szemlélve ugyanarról az alapvető egységről adnak számot.

Most nyíló kiállításunkon e folyamatosan bővülő tudományos és kulturális kincsestárból látható egyebek mellett Akadémiánk egykori elnöke, a tudományszervező és oktatáspolitikus, báró Eötvös Loránd ingája, a híres Eötvös-inga, a gravitáció és a geofizika kutatásának egyik alapvető darabja, a modern kísérleti fizika egyik fontos demonstrációs eszköze, egy LED-es detektor és a műszaki újításnak, valamint tudománytörténeti dokumentumnak is tekinthető speciális optikai tükör, a csörpölt tükör szabadalmi irattal és leírással kiegészítve.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A születésének 200. évfordulóját ünneplő Magyar Tudományos Akadémiának a Nemzeti Múzeumban rendezett *Varázshatalom* című kiállítása Simonyi Károly könyvéhez hasonlóan meggyőzően demonstrálja tudomány és kultúra szétválaszthatatlan egységét. Azok, akik májusban, a múzeumok majálisán felkeresték sátrunkat, a modern fizika legújabb eszközeivel is találkozhattak a történelmi falak előtt. És például a Dirac-3 polarizátorral végzett kísérlet láttán elgondolkodhattak azon a képzeletünket megmozgató, filozófiai mélységű tényen, hogy miközben a hétköznapiakban nehezen képzelhető el, hogy egyszerre két helyen legyünk, a kvantummechanikában ez abszolút lehetséges.

Kedves Érdeklődők!

A 20. századot szokás a fizika századának nevezni. Valóban: kevés olyan tudományterület van, amely olyan jelentős, a mindennapjainkat is alapjaiban megváltoztató felismerésekkel dicsekedhet, mint a fizika. Ezek közül az eredmények közül számos magyar kutatóknak köszönhető. Az Eötvös-ingától a neutrínóelméletig, a kvantummechanikától a részecskefizikai kutatásokig számos magyar tudós gyarapította az emberiség közös tudását. Nem is olyan

régen Akadémiánk tagja, Krausz Ferenc fizikai Nobel-díjat kapott az ultrarövid időtartamú, attoszekundumos fényimpulzusokat létrehozó módszerek kifejlesztéséért.

Rajta kívül a Magyar Tudományos Akadémia a 19. század második felétől olyan világhírű fizikusokat tudhatott tagjai sorában, mint Michael Faraday, Ludwig Boltzmann, Max Planck vagy Paul Dirac. Az 1950-es évek elejétől az akadémiai kutatóintézetek 2019-es elcsatolásáig a Matematikai és Fizikai Tudományok Osztálya, illetve később a Fizikai Tudományok Osztálya felügyelte az Akadémia fizikai kutatóintézeteit, a csillebérci Központi Fizikai Kutatóintézetet, illetve utódintézeteit, a debreceni Atommagkutató Intézetet, a svábhegyi Csillagvizsgáló Intézetet, valamint az 1950-es években alakult Elméleti Fizikai Kutatócsoportot és a Napfizikai Observatóriumot. Ezzel is hozzájárult a fizika bámulatos új eredményeinek megszületéséhez.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az MTA bicentenáriumi ünnepségsorozatába illeszkedő „osztályhónapok” sorában a Fizikai Tudományok Osztályának hónapja egyszerre tiszteletadás múltunk nagy alakjai előtt, bemutatója a jelen kutatásainak és inspiráció a jövő számára. Hiszem, hogy az előzetes regisztrációk alapján szép számú érdeklődő közül mindenki talál a programok között valamit, ami megérinti: szembesül a tudomány szépségével, a felfedezés izgalmával, vagy éppen ráésmél, hogy a fizika éppúgy része kultúránknak, mint az irodalom, még akkor is, ha sokaknak kevésbé érthető. Bízom benne, hogy e megértéshez a szeptemberi programsorozat is hozzájárul.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket! Együttal tartalmas szórakozást kívánok a kiállításhoz és az osztályhónap valamennyi rendezvényéhez!